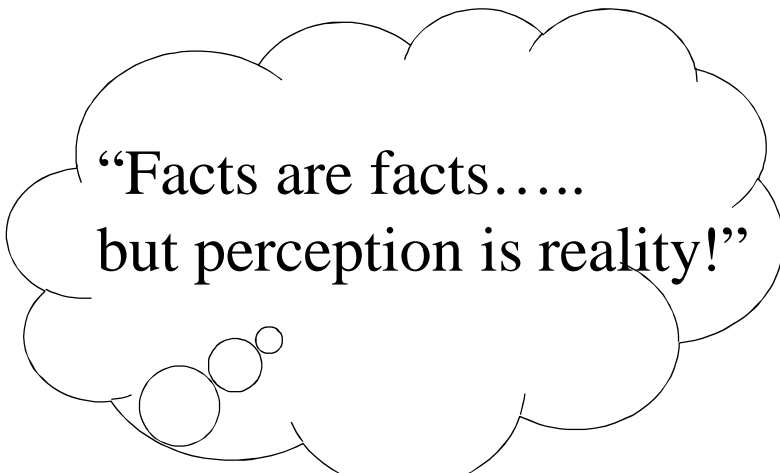

Vestigingsplaats Noord Nederland

*Adviescollege voor de Markt
11 April
Provinciehuis Groningen*

*P.H. Pellenbarg
Faculteit Ruimtelijke
Wetenschappen RUGroningen*

Albert Einstein

**“Facts are facts.....
but perception is reality!”**

Regionale Concurrentietoets VNO/NCW 2001

- ⌘ Groningen na Amsterdam tweede mainport voor ICT
- ⌘ Noorden scoort qua bereikbaarheid en uitbreidingsruimte bovengemiddeld
- ⌘ Maar in Groningen heeft 33% toch ruimtegebrek, 7% wil naar elders verhuizen; in Drenthe nog meer
- ⌘ Drenthe qua bereikbaarheid 't beste van heel Nederland
- ⌘ Gebrek aan kantoorruimte zowel in Groningen als Drenthe
- ⌘ Problemen bij vervullen vacatures
- ⌘ Imago Groningen 5,9; Drenthe 6,4 (landelijk gem. 6,5)
- ⌘ Imago wordt wel steeds beter
- ⌘ Noordelijke samenwerking uitstekend
- ⌘ Zweeftrein van essentieel belang

Vestigingsplaats Noord-Nederland: sleutelfactoren

- ⌘ ICT
- ⌘ Bereikbaarheid
- ⌘ Ruimtegebrek
- ⌘ Arbeidsmarkt
- ⌘ Imago
- ⌘ Samenwerking
- ⌘ De kernzones

Vestigingsplaats Noord-Nederland: sleutelfactoren en -vragen

- ⌘ ICT: meer nodig dan een kabelknooppunt?
- ⌘ Bereikbaarheid: een snelle treinverbinding?
- ⌘ Ruimtegebrek: verhuisneiging bedrijven?
- ⌘ Arbeidsmarkt: wel of geen braindrain?
- ⌘ Imago: waar willen de ondernemers zitten?
- ⌘ Samenwerking: ook Leeuwarden stedelijk netwerk?
- ⌘ De kernzones: verkeerd gekozen?

ICT/kabelknooppunt

- ⌘ Communicatiefaciliteiten als vestigingsplaatsfactor slechts relevant voor *beperkt* deel vh bedrijfsleven
- ⌘ Zware capaciteitsgebruikers zijn meestal niet de meest hoogwaardige bedrijfsonderdelen; het gaat vaak om call centres en back offices
- ⌘ Na de euforie van het milleniumjaar: ICT is een "gewone" techniek geworden en beschikbaarheid van ICT infra een normale zaak, net als telefoon en electriciteit
- ⌘ Over 10 jaar gaat alles door de lucht? Dan zou het vestigingsplaatseffect definitief weg zijn
- ⌘ Voorlopig werkt aanwezigheid vd ICT sector nog wel imagoversterkend

ICT/kabelknooppunt

- ⌘ Vanwege het imago-effect mag Groningen blij zijn met haar positie als internationaal kabelknooppunt
- ⌘ Succesvolle knooppunten in het digitale netwerk vallen samen met *bestaande* stedelijke knooppunten, want:
- ⌘ Digitale knooppunten zijn als *vestigingsplaatsen* vooral interessant als ze méér bieden:
  - *hoogopgeleide werknemers*
  - *universiteit/kenniscentrum*
  - *ruimte voor vastgoedontwikkeling*
  - *voortuitziende en cooperatieve overheid*
- ⌘ Wat internationale ICT bedrijven ook graag willen is een (grote) luchthaven in de buurt. Motief voor MZB!

(motivering Tycom
voor Groningen als
vestigingsplaats)

Bereikbaarheid/Snelle treinen

- ⌘ Bereikbaarheid Noord-Nederland is goed èn slecht (geen files, maar afstand tot de Randstad wordt als groot gevoeld)
- ⌘ Snelle treinverbinding: voor bedrijfsleven niet echt belangrijk, effecten op bedrijfsvestiging liever niet overschatten
- ⌘ Woon-effecten lopen voor op werk-effecten. Maar de Randstad loopt echt niet leeg
- ⌘ Alleen de MZB is echt interessant voor het Noorden
- ⌘ Via imago-effect is MZB toch indirect van belang voor ontwikkeling bedrijvigheid

De Magneetzweefbaan

- ⌘ Bedrijfseconomisch gezien is vooral het stuk tussen Amsterdam en Almere/Lelystad aantrekkelijk. Hier functioneert de MZB als metro
- ⌘ Aanleg in fasen: wijkend perspectief voor verbinding naar het Noorden
- ⌘ Planologische inpassing bij Amsterdam nog een groot probleem
- ⌘ Financiering via grondontwikkeling bij halteplaatsen niet zeker.
- ⌘ In het Noorden lijkt vooral Heerenveen kansrijk. Maar werkt de provincie daar wel aan mee?

Ruimtegebrek/bedrijfsverhuizing

- ⌘ Ruimte voor bedrijfsuitbreiding in het Noorden nog relatief groot
- ⌘ 33% ruimtenood en 7% verplaatsingsplannen (VNO/NCW concurrentietoets voor Groningen) is vrij normaal
- ⌘ Dat die 7% naar een andere regio wil is niet normaal!
- ⌘ Bedrijfsmigratiebalans voor Friesland en Drenthe positief, voor Groningen nog steeds negatief (?)
- ⌘ Op middellange termijn is een verdere uitwaaiering van bedrijvigheid naar Noord-Nederland te verwachten
- ⌘ De A7 en A37 zones vangen de eerste golf op

Bedrijfmigratie Nederland 1995

<i>sector</i>	<i>aantal migratiefactor</i>	
⌘ industrie	3950	7.4
⌘ bouw	4250	7.7
⌘ groothandel	9800	10.1
⌘ detailhandel	6550	4.2
⌘ zakel.diensten	18400	10.0
⌘ pers. diensten	5750	5.1
⌘ andere diensten	19000	9.3
⌘ Totaal 1995	67700	7.9
⌘ totaal 1993	58000	7.4
⌘ totaal 1991	54000	7.3
⌘ totaal 1989	43000	6.7
⌘ totaal 1987	36000	6.1

Bedrijfsmigratie

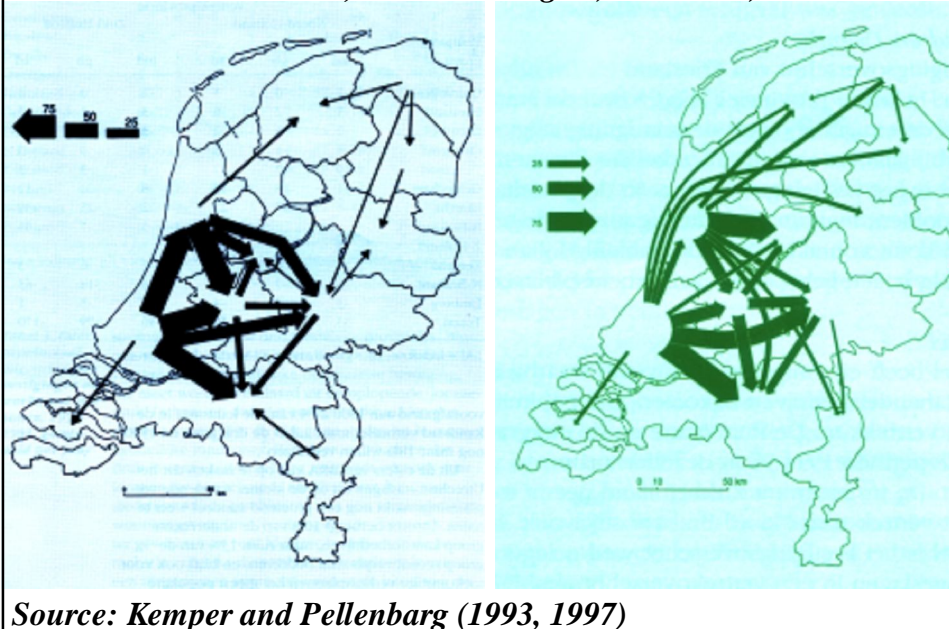
saldo per provincie gemiddeld 1994/95*

⌘ Groningen	- 45	⌘ Utrecht	- 31
⌘ Friesland	51	⌘ Noord-Holland	- 172
⌘ Drenthe	41	⌘ Zuid-Holland	- 314
⌘ Overijssel	3	⌘ Zeeland	14
⌘ Flevoland	136	⌘ Noord-Brabant	201
⌘ Gelderland	107	⌘ Limburg	10

* alleen industrie,
groothandel en
zakelijke diensten

Bron: Pellenberg&Kemper
1999

Fig. 2 Interprovincial firm migrations in manufacturing, wholesale and commercial services, annual average a) 1990/91 b) 1994/95

Source: Kemper and Pellenberg (1993, 1997)

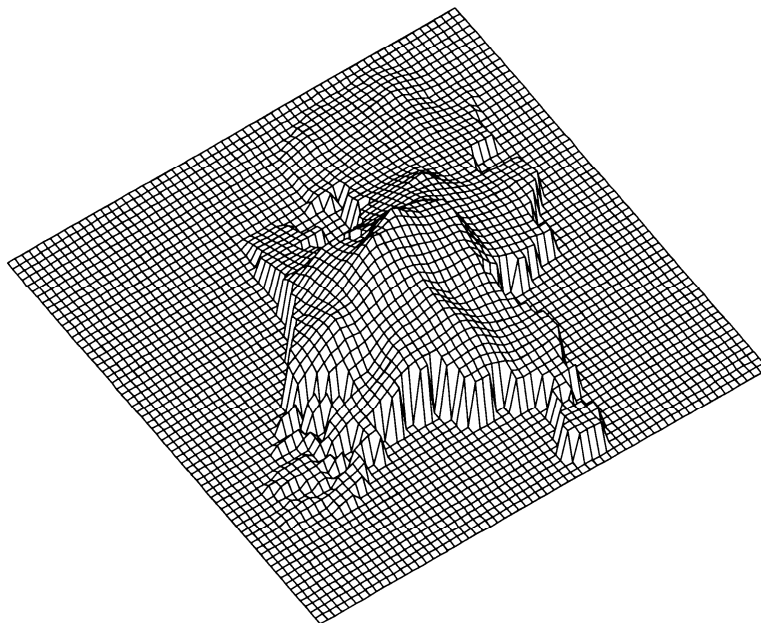
Arbeidsmarkt/braindrain

- ⌘ *Brain drain* van het Noorden: niet echt met cijfers aantoonbaar. Studenten stromen uit (*kennisexport*) maar oudere hoogopgeleiden komen van elders vacatures bezetten
- ⌘ *Banendichtheid* is wel probleem: vooral voor 2verdieners
- ⌘ Onderschat fenomeen: *banenwisselaars*. Houden bestaand personeel minstens zo belangrijk als kunnen aantrekken van nieuw. Arbeidsvoorwaarden belangrijker dan geld!
- ⌘ Kentering in de waardering van het Noorden als werkgebied (voorrecht ipv straf)
- ⌘ Kijk niet alleen naar jongeren en werkenden. Ook (retour-) *migratie van ouderen* is (economisch) interessant. Koopkrachtig en zorgbehoefstig. *Wonen is een "schone industrie"*, en levert ook veel werk op.

Imago/populaire bedrijfslocaties

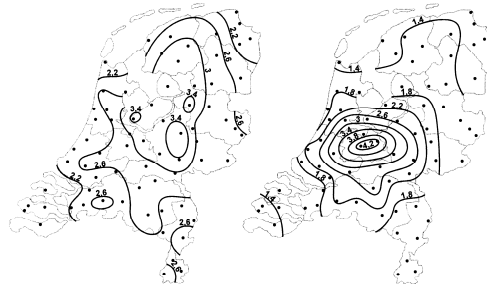
- ⌘ Imago: groot verschil tussen
  - waardering eigen vestigingsgebied (VNO/NCW)
  - waardering van buitenaf (FRW/RUG)
- ⌘ *Beide* tonen verbetering, maar laten nog steeds te wensen over
- ⌘ In *beide* gevallen begint een positieve beeldvorming met *zelfvertrouwen*
- ⌘ In Noord-Nederland is dat zelfvertrouwen minder groot dan elders
- ⌘ Binnen Noord-Nederland zijn vooral locaties in drie van de vijf kernzones populair: A7, A28 en A37

Figuur 5.2 Driedimensionale weergave gemiddelde waardering vestigingsplaatsen, Nederland 1993

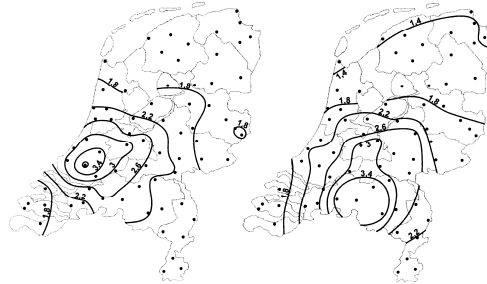

Figuur 6.1 Waardering vestigingsplaatsen Nederland 1993, naar herkomstgebied
6.1a Ondernemers in Friesland 6.1b Ondernemers in Utrecht

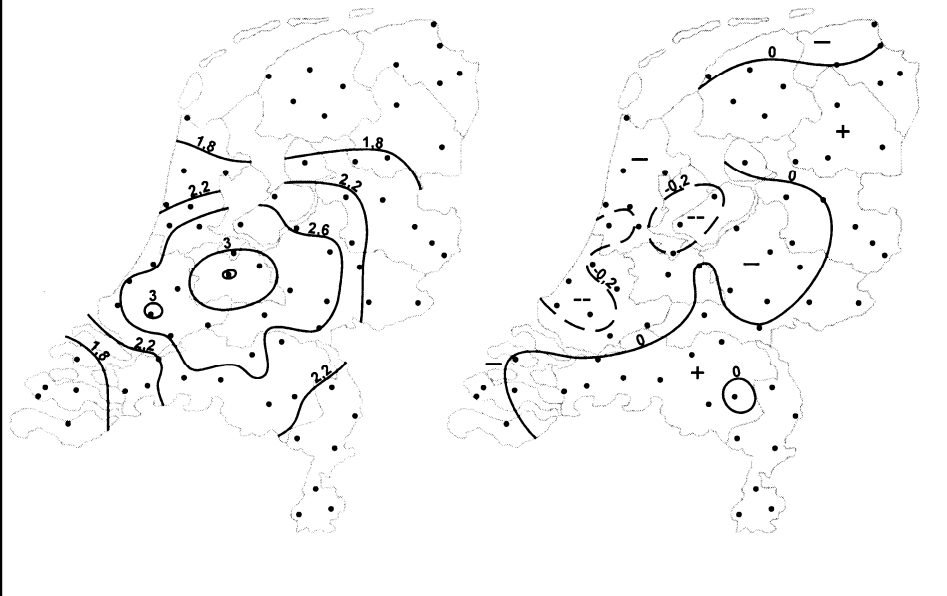
6.1c Ondernemers in Zuid-Holland 6.1d Ondernemers in Noord-Brabant

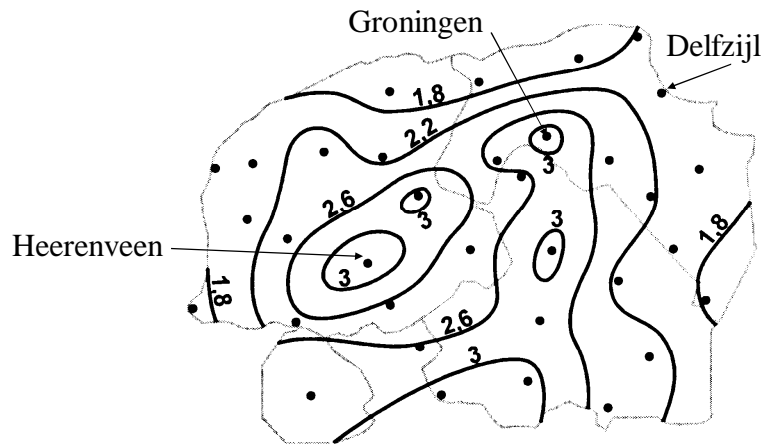
Figuur 9.1 Verandering waarderingen Nederland

9.1a Gemiddelde waardering 1983

9.1b Verandering 1983-1993

Figuur 5.3 Gemiddelde waardering vestigingsplaatsen Noord-Nederland 1997

Locational preference by entrepreneurs, North-Netherlands 1997

Top10 locaties in Noord-Nederland 1997 (o.b.v. enquête bij ondernemers)

- ⌘ 1. Heerenveen (was 7 in 1986)
- ⌘ 2. Meppel 5
- ⌘ 3. Groningen 1
- ⌘ 4. Hoogeveen 4
- ⌘ 5. Assen 2
- ⌘ 6. Drachten 3
- ⌘ 7. Emmeloord 6
- ⌘ 8. Beilen 11/12
- ⌘ 9. Leek 13
- ⌘ 10 Steenwijk 11/12

Samenwerking/stedelijk netwerk

- ⌘ Groningen wel maar Leeuwarden niet: *terecht* maar frustreert samenwerking
- ⌘ Leeuwarden *geen* deel van netwerk Groningen-Assen wegens:
  - *geringe economische relaties*
(Gron-Assen 6x zoveel als Gron-L'den)
  - *geringe woon-werk relaties*
(Gron-Assen 10x zoveel pendel als Gron-L'den)
- ⌘ Leeuwarden vormt *wel* een netwerk met Drachten en Heerenveen!

De Kernzones/keuzes herzien?

- ⌘ Iets over de voorgeschiedenis van de economische kernzones:
- ⌘ De *logistieke grondplaat* van ISP IV werd een kaart met *kernzones* in ISP V
- ⌘ De kaart met kernzones kwam in *Langman*, en daarna in *Kompas voor het Noorden*
- ⌘ Via Kompas kwamen de kernzones in de 5e nota RO als "*regionale stedelijke netwerken*"
- ⌘ Voor de Westergozone en vooral Eemsmond is dat dus *klinkklare nonsens*
- ⌘ Waarvoor hebben we naast de kernzones die regio-netwerken eigenlijk nodig??

De Kernzones/keuzes herzien?

- ⌘ Echte regionale stedelijke netwerken in Noord-Nederland: twee of hooguit drie
  - 1) het Friese netwerk Leeuwarden-Heerenveen-Drachten
  - 2) het Zuiddrentse netwerk Meppel-Hoogeveen-Coevorden-Emmen (dit netwerk is georiënteerd op Zwolle)
  - 3) Met enige goede wil zou men in de Veenkolonien een netwerk Winschoten-Veendam-Stadskanaal kunnen zien
- ⌘ Over de regionale stedelijke netwerken Westergo en Eemsmond liever niet meer praten!
- ⌘ Kijkend naar het Friese stedennetwerk is het logischer de kernzones hier te herzien:
A7 zone + Leeuwarden = "het Friese anker"

Pro memorie : aandachtspunten in Kompas voor het Noorden 2000-2006

- ⌘ **Bedrijvigheid in kernzones**
  - versterking marktsector
  - versterking arbeidsaanbod
  - optimalisering internationale transportassen
  - verbetering bereikbaarheid kernzones
- ⌘ **Stedelijke centra**
  - woningmarkt
  - werkgebieden ihb stationslocaties
  - kwaliteitsimpuls binnensteden, stedelijke voorzieningen
  - hoger onderwijs versterken, kennispotentieel uitbuiten
- ⌘ **Landelijk gebied**
  - marktgerichte land- en tuinbouw
  - leefbaarheid en vernieuwing landelijk gebied
  - toerisme en recreatie